

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ДАРГА
МИЕЭГОМБЫН ЭНХБОЛД
ТАНАА

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Лхагваагчийн ЭЛДЭВ-ОЧИР

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-13-32, Факс: 32-70-16
E-mail: eldevochir@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2018.06.04 № 6523

танай _____-ны № _____-т

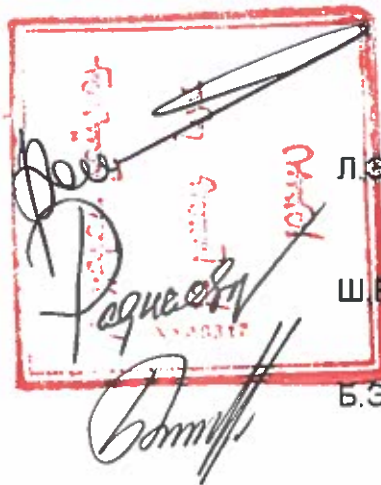
Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 26 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3-т заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу Улсын Их Хурлын гишүүд бид Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулан өргөн мэдүүлж байна.

Уг хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын 2018 оны хаврын ээлжит чуулганаар хэлэлцүүлж өгөхийг Танаас хүсье.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Л.ЭЛДЭВ-ОЧИР

Ш.РАДНААСЭД

Б.ЭНХ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Лхагваагийн ЭЛДЭВ-ОЧИР

14201 Улаанбаатар хот, Сүхбаатар дүүрэг,
Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай 1, Төрийн ордон,
Утас: 26-13-32, Факс: 32-70-16
E-mail: eldevochir@parliament.mn
http://www.parliament.mn

2018.06.04 № 6522

танай _____-ны № _____-т

Тов тогтоолгох тухай

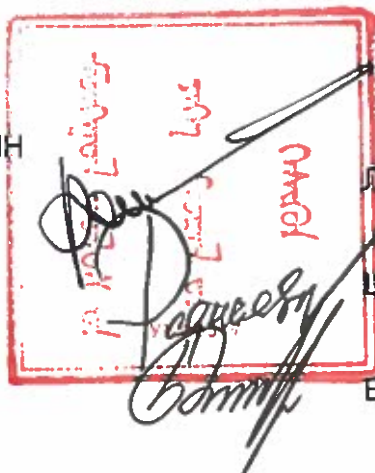
Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Хоринзургаа дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэг, Монгол Улсын Их Хурлын тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.1.3-т заасан бүрэн эрхийнхээ дагуу УИХ-ын гишүүд бид Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулж, Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 41 дүгээр зүйлд заасны дагуу хууль тогтоомжийн төслийн бүрдүүлбэрийг ханган хүргүүлж байна.

Хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын даргад танилцуулж, Улсын Их Хурлын даргад өргөн мэдүүлэх хугацааг товлож өгнө үү.

Хавсралт 30 хуудастай.

Хүндэтгэсэн,

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН
ГИШҮҮН

Л.ЭЛДЭВ-ОЧИР

Ш.РАДНААСЭД

Б.ЭНХ-АМГАЛАН

МОНГОЛ УЛС
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

2018. он 05 дугаар
сарын 31-ны өдөр

Дугаар Хэрг 1220

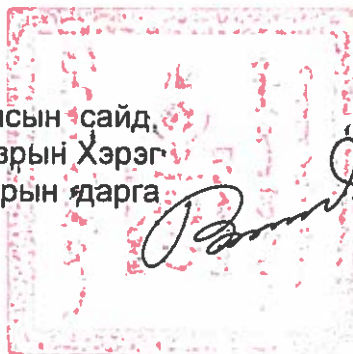
Улаанбаатар-12
Утас: 260817
Факс: 976-11-310011

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН
Л.ЭЛДЭВ-ОЧИР ТАНАА

Хуралдааны тэмдэглэл
хүргүүлэх тухай

Та бүхний санаачлан боловсруулж, Засгийн газрын санал, дүгнэлт авахаар ирүүлсэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцсэн тэмдэглэлийг үүгээр хүргүүлж байна.

Монгол Улсын сайд,
Засгийн газрын Хэрэг-
эрхлэх газрын дарга

Г.ЗАНДАНШАТАР

005954

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2018 оны 5 дугаар сарын 30-ны өдрийн хуралдааны 23 дугаар тэмдэглэлд:

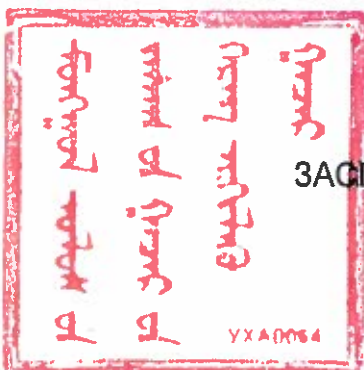
“ХХІ.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Элдэв-Очир нарын санаачлан боловсруулсан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд Засгийн газраас өгөх санал, дүгнэлтийн тухай

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Улсын Их Хурлын гишүүн Л.Элдэв-Очир нарын санаачлан боловсруулсан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг хэлэлцээд зарчмын хувьд дэмжиж, дараахь саналыг хууль санаачлагчдад уламжлахаар тогтов:

-хуулийн төслийн 3 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийг хасах;

-Засгийн газраас Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг санаачлан боловсруулж, 2018 оны 5 дугаар сарын 11-ний өдөр Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлсэн бөгөөд уг төсөлд цахим худалдан авах ажиллагааны зохицуулалтыг боловсронгуй болгох, байгаль орчинд ээлтэй бараа, бүтээгдэхүүнийг худалдан авах, үндэсний үйлдвэрлэл, дотоодын бизнесийн орчныг дэмжих, урьдчилсан худалдан авах ажиллагааны тогтолцоог нэвтрүүлэх, худалдан авах ажиллагаа явуулах хугацааг багасгах зэрэг зохицуулалтыг тусгасан.

Улсын Их Хурлын гишүүдээс боловсруулж ирүүлсэн төсөл нь дээрх хуулийн төсөлтэй агуулга, зорилгын хувьд ижил байгаа тул хуулийн төслийг Улсын Их Хурлын чуулганы болон байнгын хорооны хуралдаанаар хэлэлцэх явцад Засгийн газраас өргөн мэдүүлсэн хуулийн төсөлтэй хамтад нь хэлэлцүүлэх нь зүйтэй.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

БАТЛАВ

УЛСЫН ИХ ХУРЛЫН ГИШҮҮН

Б.ЭЛДЭВ-ОЧИР

**ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН
ХӨРӨНГӨӨР БАРАА, АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХУДАЛДАН
АВАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах үндэслэл, шаардлага

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах дараахь үндэслэл, шаардлага байна.

1.1.Эрх зүйн үндэслэл, шаардлага

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 45 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Монгол Улсын Засгийн газрын 2016- 2020 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр"-ийн 5 дугаар зүйлийн 5.2.2-т "Төсөл, сонгон шалгаруулалтыг олон нийтэд ил тод болгож "Шилэн тендер шалгаруулалт" бодлого хэрэгжүүлнэ" гэж, Улсын Их Хурлын 2017 оны 11 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Монгол Улсын хууль тогтоомжийг 2020 он хүртэл боловсронгуй болгох үндсэн чиглэл"-ийн 1.12-т Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулахаар тусгасан байна.

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 16 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030" бодлогын баримт бичгийн 9-д Монгол Улс бизнес эрхлэлтийн үзүүлэлтээр эхний 40, өрсөлдөх чадварын үзүүлэлтээр эхний 70 орны нэг болох, Засгийн газрын 2016- 2020 оны үйл ажиллагааны мөрийн хөтөлбөрийн Эдийн засгийн хүндрэлийг даван туулах онцгой бодлого гэсэн нэг дэх хэсгийн 1.23-д "Үндэсний үйлдвэрлэл" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээний өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлнэ", 2.48-д "Үйлдвэржилтийн 21:100 хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, импортыг орлох экспортын чиглэлийн тэргүүлэх болон жижиг, дунд үйлдвэрлэл, хоршоо, худалдаа, үйлчилгээний салбарын татвар, эрх зүй, бизнесийн таатай орчинг бүрдүүлж, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд эзлэх хэмжээг нэмэгдүүлнэ" гэсэн бодлогын хүрээнд дотоодын үйлдвэрлэлийг ялангуяа жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих удирдлага, зохион байгуулалт, эрх зүйн зохицуулалтын олон талт арга хэмжээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсний дотор төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох асуудал зүй ёсоор багтаж байна.

1.2.Практик үндэслэл, шаардлага

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль 2005 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, 2006 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж эхэлсэн. Үүнээс хойш уг хуульд 23 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна.

Цаашид төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах ажиллагаанд “үнэ” ба “чанар”-ыг тэнцвэртэй байдлаар шалгуур үзүүлэлт болгон тендерийг шалгаруулах, дотоодын үйлдвэрлэл, жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгч болон инноваци үйлдвэрлэгчийг төрийн болон орон нутгийн өмчийн худалдан авалтаар дэмжих бодлогыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах замаар шийдвэрлэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Дэлхийн улс орнууд нэгдсэн нэг чанар стандартын бүтээгдэхүүн хэрэглэх чиглэлд улам бүр нэгдэж байна.

Энэ чиг хандлагатай Монгол Улс хөл нийлүүлж 1990-ээд оны дунд үеэс хувийн хэвшлийнхэн дэлхийн чанарын шаардлагыг хангаж байгаа болон найдвартай түнш болохыг нь баталсан ISO9001 гэрчилгээг бараа, бүтээгдэхүүндээ авч эхэлсэн. Харин сүүлийн жилүүдэд төрийн байгууллагууд үйл ажиллагаандаа чанарын удирдлагын тогтолцоо буюу ISO9001-ийг нэвтрүүлэх ажил эрчимжиж байна.

Улсын Их Хурлаас 2017 оны 12 дугаар сарын 07-ны өдөр баталсан Төрийн албаны тухай хууль /шинэчилсэн найруулга/-ийн Төрийн албаны зарчим гэсэн 7 дугаар зүйлийн 7.1.1-д “Ард түмэндээ үйлчлэх” зарчмыг төрийн албаны нэн тэргүүнд баримтлах зарчим байхаар хуульчлан тогтоосон.

Аливаа этгээдийн бусдад үзүүлэх үйлчилгээний чанарыг хэрэглэгчийн хэрэгцээ, шаардлагыг хэр зэрэг хангаж байгаагаар нь үнэлдэг олон улсын нийтлэг жишиг нэгэнт тогтсон.

Төрийн байгууллага, албан хаагч ард түмэндээ үйлчлэх ажил чанартай, хүртээмжтэй байх шаардлагыг цөөнгүй хууль тогтоомжид заасан байна.

Иймд төрийн байгууллага төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр худалдан авч буй бараа, бүтээгдэхүүн, тэдгээрийг хэрэглэж, ашиглан ард түмэнд үзүүлж буй үйлчилгээ түүнчлэн бусдаар гүйцэтгүүлэх ажил, үйлчилгээ чанартай байх асуудал чухал бөгөөд үүнийг хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагыг хангаж байгаа эсэхээр тодорхойлж үнэлнэ.

Хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагыг хангасан бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахад чанарын шаардлага нэн чухал юм.

Гэтэл одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн тендерийг шалгаруулах үндсэн шалгуурыг тогтоож зохицуулсан 28 дугаар зүйлийн 28.7.2-д “Тендерийг үнэлэх үндсэн шалгуур нь тендерийн үнэ байна” мөн зүйлийн 28.7.3-д “бүх тендерийг бага харьцуулах үнэтэйгээс их харьцуулах үнэтэй рүү нь эрэмбэлж хамгийн бага харьцуулах үнэтэй тендерийг сонгоно”, 28.7.4-д “хамгийн бага харьцуулах үнэтэй тендерийг «хамгийн сайн» үнэлэгдсэн тендер гэж үзнэ” гэж төсвийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахдаа чанарыг бус харин хямд үнийг үндсэн шалгуур болгон “Хамгийн сайн тендер”-ийг шалгаруулах үндэслэл, зарчим, журмыг тогтоосон зохицуулалт үйлчилж байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.7.5-д зөвхөн эм, эмнэлгийн

хэрэгсэл худалдан авах тендер шалгаруулалтад "Чанар, үнэлгээний харьцуулалтаар хамгийн өндөр оноо бүхий тендерийг сонгох"-оор заасан байна.

Мөн хуулийн Техникийн тодорхойлолт гэсэн 11 дүгээр зүйлд Захиалагч Техникийн тодорхойлолтод худалдан авах бараа, ажил, үйлчилгээнд тавих чанар стандартын шалгуур үзүүлэлтийг тогтоохоор заасан хэдий ч тендерийг үнэлэх гэсэн 28 дугаар зүйлд эм, эмнэлгийн хэрэгслээс бусад бараанд "Чанар"-ыг үнэтэй харьцуулж үнэлэх талаар тодорхой заалт байхгүй, 28 дугаар зүйлийн 28.7.2-д "Тендерийг үнэлэх үндсэн шалгуур нь тендерийн үнэ байна" гэж заасан тул практикт Захиалагч "Хамгийн хямд үнэ"-тэй тендерийг хамгийн сайн гэж үнэлнэ гэсэн нийтлэг ойлголтоор тендерийг шалгаруулж байгаа нь ихээхэн учир дутагдалтай байна.

Хуулийн дээрх зохицуулалт нь чанарын шаардлага хангасан нэг стандартын бүтээгдэхүүн хэрэглэх хандлагад улс орнууд нэгдэж байгаа олон улсын жишиг, хандлага, хэрэглэгчийн хэрэгцээ шаардлагад нийцсэн чанартай үйлчилгээг үзүүлэх төрийн бодлого, чиглэлийг сааруулах, хэрэгжих боломжгүй нөхцөл байдлыг үүсгэж байгаа тул Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн тендер шалгаруулах үндсэн шалгуур үзүүлэлт, зарчим, журамд "Чанар"-ыг гол шалгуур болгох нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулах зайлшгүй шаардлагатай байна.

Дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжсэнээр улс орны эдийн засгийн хөгжил, ажилгүйдэл, ядуурал буурах, хүн амын амьжиргааны түвшин дээшлэх, Монгол Улсын гарал үүсэлтэй бараа дэлхийн зах зээлд гарах боломжийг нэмэгдүүлэх, жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгч аж ахуйн нэгжүүд чадавхижих зэрэг эерэг үр дагавартай юм.

Дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих төрийн бодлогыг иж бүрэн цогц байдлаар хэрэгжүүлэх нь нэн чухал.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 10 дугаар зүйл, 10¹ дүгээр зүйлд дотоодын үйлдвэрлэгчид давуу эрх олгох, чанар стандартын шаардлага хангасан дотоодын үйлдвэрийн барааг давуу эрхтэйгээр худалдан авах, энэ тохиолдолд гадаадын бараа нийлүүлэгчийг шалгаруулахыг хориглох зохицуулалт нь хамгийн хямд үнэтэй тендерийг шалгаруулна гэсэн зохицуулалтын зөрчилдөөнийг залруулж өөр хооронд нь нийцүүлэх шаардлагатай байна.

Засгийн газрын 2015 оны 336 дугаар тогтоолоор дотоодын үйлдвэрээс худалдан авах барааны жагсаалтыг батлан мөрдөж байгаа боловч хэрэгжилт төдийлөн хангалтгүй байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 10 дугаар зүйлд давуу эрх олгох тендер оролцогч болон тэдний тендерийн Монгол Улсын гарал үүсэлтэй барааны болон ажил гүйцэтгэх тендерийн үнийг бууруулах хувь хэмжээг тогтоосон.

Давуу эрх эдлэх тендер оролцогчийн Монгол Улсын гаралтай бараа, бүтээгдэхүүний болон ажил гүйцэтгэх тендерийн үнийг бууруулах нь Захиалагчийн тооцсон төсөвт өртөгт огт нөлөөлөхгүй бөгөөд харин тендер оролцогчийг дэмжихэд чиглэгддэг тул Монгол Улсын гарал үүсэлтэй бараа, бүтээгдэхүүн нийлүүлэх болон хог хаягдал дахин боловсруулсан бараа нийлүүлэх,

орон нутагт үйлдвэрлэсэн бараа, материал, үзүүлж байгаа үйлчилгээг хамгийн их ашигласан тендер ирүүлсэн этгээдийн тендерийн үнийг хийсвэрээр бууруулж тооцох хувь хэмжээг нэмэгдүүлэх нь зүйтэй байна.

Дотоодын үйлдвэрлэл ялангуяа жижиг, дунд үйлдвэр, хоршоо эрхлэгч, инноваци үйлдвэрлэгчийг дэмжих эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд төрийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах хууль тогтоомжийн дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих, тэдэнд давуу эрх олгох зохицуулалт тодорхой үүргийг гүйцэтгэж байгаа боловч цаашид боловсронгуй болгох шаардлагатай байна.

Монголын инновацийн 7 хоног буюу 2017 оны инновацийн форум, 2018 оны "Инновацийн түншлэл- хөгжлийн гарц" чуулга уулзалтаас гарсан Зөвлөмжид инноваци үйлдвэрлэгчийг төрийн худалдан авалтаар дэмжих асуудлыг тусгайлан тусгасан байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 2012 оны 5 дугаар сарын 22-ны өдрийн хуулиар инновацийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчид давуу эрх олгохоор буюу тендерийн үнийг хийсвэрээр бууруулж тооцохоор нэмэлт оруулсан боловч чухам хэдэн хувиар бууруулж тооцох талаар тодорхой зохицуулалтгүй орхисныг засч, тодорхой болгох буюу тендерийн үнэлгээг хамгийн өндөр хувиар хийсвэрээр бууруулж тооцохоор тусгах зүйтэй байна.

Дотоодын үйлдвэрлэлээс худалдан авах барааны жагсаалтыг баталсан Засгийн газрын тогтоолын хэрэгжилтэд хяналт, үнэлгээ, шинжилгээ хийх, дүнг үндэслэн нэмэлт, өөрчлөлт оруулах асуудлыг шуурхай шийдвэрлэж байх зохицуулалтыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлтээр оруулах шаардлагатай байна.

Гадаадын этгээд оролцох тендерийн төсөвт өртгийн доод хязгаарыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 10.2 дугаар зүйлд төгрөгөөр, хатуу тогтоосон байдлаар хуульчилсан. Төрөөс баримтлах бодлого, үнэ, мөнгөний ханшийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор аль болох уян хатан байдлаар өөрчлөгдөх зохицуулалт/акт/ -тай байх нь зохистой байна. Өөрөөр хэлбэл улсын нийгэм, эдийн засгийн байдал, үнэ, ханшийн өөрчлөлт болон холбогдох бусад хүчин зүйлүүдтэй холбоотойгоор Улсын Их Хурал гадаадын этгээдийн оролцох тендерийн төсөвт өртгийн доод хязгаарыг тогтоож, өөрчилж байх нь зүйтэй байна. Тухайлбал, Тендер шалгаруулалтын журмыг сонгохдоо үндэслэл болгох Босго үнийг 2006 оноос хойш Засгийн газрын тогтоолоор 3 удаа өөрчилсөн. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд 8.3 дах хэсэгт "Хэрэглээний үнийн индекс 10-аас дээш хувиар өөрчлөгдөх тухай бүр энэ хуулийн 8.1-д заасан босго үнийг төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын саналыг үндэслэн Засгийн газар шинэчлэн тогтооно" гэсэн байна. Гэтэл гадаадын этгээдийн оролцох тендерийн төсөвт өртгийн доод хязгаарыг 2006 онд хуулиар тогтоосноос хойш өнөө хүртэл хэвээр үйлчилж байна.

Энэ нь тухайн төсөвт өртөгт хэрэглээний үнийн индекс, валютын ханшны өөрчлөлт, нийгэм, эдийн засгийн бусад олон хүчин зүйлүүд огт хамаарахгүй мэт харагдаж байгаа юм. Хэдийгээр дотоодын тендер оролцогчдод давуу эрх олгох бодлого, зохицуулалт хэрэгжиж байгаа ч цаашид худалдан авах ажиллагааны

цахим системийг ашиглах, цахим худалдан авалт хийх боломж, зохицуулалт улам бүр нээгдэж байгаа тул худалдан авалтад гадаадын этгээдийн оролцоо нэмэгдэнэ.

Иймд хуулийн дээрх зохицуулалтыг хатуу бус, нээлттэй, уян хатан, нөлөөлөх хүчин зүйлүүдтэй холбоотойгоор өөрчлөх боломжтой байхаар өөрчлөлт оруулах шаардлагатай гэж үзэж байна.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.6-д "Монгол Улсын Хөгжлийн банкны үйл ажиллагаатай холбогдсон бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой харилцааг энэ хуулиар зохицуулахгүй" гэж заасан. Тухайлбал Монгол Улсын Хөгжлийн банк нь 2016 онд 355 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ тендерийн сонгон шалгаруулалтыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн хүрээнд бус өөрсдийн шалгуураар явуулж байгаа нь авилга, хээл хахууль, албан тушаалаа урвуулан ашиглах, ашиг сонирхлын зөрчил үүсэх, иргэн, хуулийн этгээд тэгш эрхтэйгээр, хүртээмжтэй өрсөлдөх боломжийг хязгаарласан, чанаргүй бараа, ажил, үйлчилгээг дэмжих нөхцөлийг бүрдүүлж болзошгүй байгааг анхаарч Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3.6, 3.7, 3.8 дугаар зүйлүүдийг хүчингүй болгох шаардлагатай гэж үзэж байна.

Иймд дээрх үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагыг үндэслэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулах нь зүйтэй гэж үзлээ.

Хоёр.Хуулийн төслийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төслийн зорилго нь төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээг худалдан авах үйл ажиллагаатай холбогдсон харилцааг зохицуулахад чиглэгдэнэ.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 24 дүгээр зүйлд заасныг үндэслэн хуульд шинээр зүйл, хэсэг, заалт оруулах, өөрчлөх, хүчингүй болсонд тооцох зэргээр нэмэлт, өөрчлөлт орж байгаа тул уг хуулийн төслийг хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл хэлбэрээр боловсруулав.

Урьдчилсан тандалт судалгааны дүнг үндэслэн одоо хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Төрийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн төслийн зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээг дээр дурдсан практик хэрэгцээ шаардлагад үндэслэн доор байдлаар тусгана.

1.Хуулийг хэрэглэгчдэд нэг мөр ойлголт өгөх зорилгоор Хамгийн сайн тендер гэсэн ойлголтыг үнэ, чанарын харьцуулалтаар хамгийн өндөр оноо бүхий тендерийг ойлгохоор томъёолж төсөлд тусгана.

2.Дотоодын үйлдвэрлэл болон жижиг, дунд үйлдвэр эрхлэгч, инноваци үйлдвэрлэгчийг дэмжих талаар холбогдох нэмэлт, өөрчлөлтийг оруулна.

3."Чанар" ба " Үнэ"-ийг тендер шалгаруулах үндсэн шалгуур үзүүлэлт болгох эрх зүйн зохицуулалтыг тусгана.

4.Тендерээс татгалзах үндэслэлийг тогтоосон зүйл, хэсгийг нэмж, түүнд бүх тендерээс татгалзах зохицуулалтыг нийцүүлж өөрчилнө.

5.Гадаадын этгээд тендерт оролцох босгыг тогтоох зохицуулалтыг өөрчилнө.

6. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлтэй холбоотойгоор одоо даган мөрдөж буй хуулийн зарим зүйл, хэсгийг хүчингүй болгох, өөрчлөх, нэмэлт оруулах зохицуулалтыг тусгана.

Гурав.Хуулийн төсөл батлагдсаны дараа үүсч болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний талаар

Дотоодын үйлдвэрлэгч ялангуяа жижиг, дунд үйлдвэрийг дэмжих төрийн бодлого хэрэгжиж дотоодын үйлдвэрлэгчдийн чадамж нэмэгдэнэ. Энэ нь эдийн засгийн өсөлт, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулах төрийн бодлогод дэмжлэг болно. Чанар, үнийн харьцуулалтаар хамгийн сайн тендерийг шалгаруулах үндэслэл, зарчим, журмыг тогтоосноор хэрэглэгчдийн хэрэгцээ, шаардлагыг хангасан төрийн үйлчилгээний чанар нэмэгдэнэ.

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зорилгоор эрх бүхий байгууллагын баталсан зарим эрхийн акт/дүрэм, журам, заавар/-д нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, шинэчлэн найруулах шаардлагатай болно.

Дөрөв.Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох хуулийн талаарх санал

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомжтой нийцсэн.

Шинээр хууль батлуулах болон хуульд өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болгох шаардлагагүй болно.

---- оОо ----

ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ХӨРӨНГӨӨР БАРАА, АЖИЛ, ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХУДАЛДАН АВАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАНИЛЦУУЛГА

Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль 2005 оны 12 дугаар сарын 01-ний өдөр батлагдаж, 2006 оны 02 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөж эхэлсэн. Үүнээс хойш уг хуульд 21 удаа нэмэлт, өөрчлөлт оруулсан байна.

Хуульд 21 удаа нэмэлт, өөрчлөлт орсон хэдий ч хуультай холбоотой төрийн байгууллага хувийн хэвшлийн дунд үл ойлголцол гарсаар байгаа төдийгүй хууль шүүхийн байгууллагад хандсаар байна. Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль нь дараах гажуудлыг бий болгож байна гэж үзэн өөрчлөхөөр хуулийн төслийг боловсрууллаа.

1.Хуулийн буруу зохицуулалтын улмаас татвар төлөгчдийн мөнгийг үр ашиггүй зарцуулах явдал байсаар байна. Тухайлбал: хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.7.2-д "Тендерийг үнэлэх үндсэн шалгуур нь тендерийн үнэ байна", мөн зүйлийн 28.7.3-д "бүх тендерийг бага харьцуулах үнэтэйгээс их харьцуулах үнэтэй рүү нь эрэмбэлж хамгийн бага харьцуулах үнэтэй тендерийг сонгоно" 28.7.4-д "хамгийн бага харьцуулах үнэтэй тендерийг «хамгийн сайн» үнэлэгдсэн тендер гэж үзнэ" гэж заасантай холбоотой ендерт ялсан этгээд чанар муутай, насгүй гүйцэтгэлийг хүлээлгэн өгч байна. Иймд чанар гэсэн ойлголтыг тендер үнэлэх гол шалгуур болгож холбогдох өөрчлөлтүүдийг хийлээ.

2.Тендерт оролцож буй аж ахуйн нэгжүүд тендерт ялахын тулд хамгийн бага үнийн санал гаргаж тендерийн ялагч болсны дараа зах зээлийн нөхцөл байдал, төгрөгийн ханш уналт гэх мэт олон зүйлийн шалтаг тоочин тендерийн үнийг хэд дахин нэмэгдүүлдэг зүй бус явдал газар авсаар байна.

3.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.6-д "Монгол Улсын Хөгжлийн банкны үйл ажиллагаатай холбогдсон бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авахтай холбоотой харилцааг энэ хуулиар зохицуулахгүй" гэж заасан. Тухайлбал Монгол Улсын Хөгжлийн банк нь 2016 онд 355 төсөл, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхдээ тендерийн сонгон шалгаруулалтыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн хүрээнд бус өөрсдийн шалгуураар явуулж байгаа нь авилга, хээл хахууль, албан тушаалаа урвуулан ашиглах, ашиг сонирхолын зөрчил үүсэх, иргэн, хуулийн этгээд тэгш эрхтэйгээр, хүртээмжтэй өрсөлдөх боломжийг хязгаарласан, чанаргүй бараа, ажил, үйлчилгээг дэмжих нөхцөлийг бүрдүүлж болзошгүй байна. Иймд дээрх заалтыг хүчингүй болгохоор тусгалаа.

4.Тендер шалгаруулалт нь танил талаа харсан, давуу эрх олгосон хаалттай байдлаар шийдэгдсэн гэсэн сөрөг хардлагыг нийгэмд төрүүлсээр ирлээ. Үүнийг шийдвэрлэх зорилгоор худалдан авах ажиллагааны цахим системийг нэвтрүүлэх эрх зүйн орчинг бий болгохоор тусгалаа.

5.Дотоодын үйлдвэрлэл ялангуяа жижиг, дунд үйлдвэр, хоршоо эрхлэгчдийг дэмжих эрх зүйн таатай орчныг бүрдүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлэхэд төрийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах хууль тогтоомжийн дотоодын үйлдвэрлэлийг дэмжих, тэдэнд давуу эрх олгох зохицуулалт тодорхой үүргийг гүйцэтгэж байгаа хэдий ч Монгол улсын гарал үүсэлтэй бараа, бүтээгдэхүүн

нийлүүлэх болон хог хаягдал дахин боловсруулсан бараа нийлүүлэх, орон нутагт үйлдвэрлэсэн бараа, материал, үзүүлж байгаа үйлчилгээг хамгийн их ашигласан тендер ирүүлсэн этгээдийн тендерийн үнийг бууруулж тооцох хувь хэмжээг нэмэгдүүлж дотоодын үйлдвэрлэгчдийг дэмжих нь зүйтэй байна.

Түүнчлэн Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.2 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хурлын албан ёсны вэб сайтад (<http://forum.parliament.mn/projects/378>) хуулийн төслийг холбогдох материалын хамт байршуулж нийт 4064 удаагийн хандалт хийгдсэн байна. Хуулийн төсөлд тусгайлан ирүүлсэн санал байхгүй болно.

Иймд дээрх нөхцлүүдийг шийдвэрлэх зорилгоор Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд шинээр зохицуулалт бий болгох буюу нэмэх, шаардлагатай гэж үзсэн зүйл, заалт, хэсгийг өөрчлөх, зарим зүйл, хэсэг, заалтыг хүчингүй болгохоор хуулийн төсөлд тусгалаа.

ХУУЛЬ САНААЧЛАГЧ

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2018 оны ...дугаар сарын ...ны
өдөр

Улаанбаатар
хот

**ТӨРИЙН БОЛОН ОРОН НУТГИЙН ӨМЧИЙН ХӨРӨНГӨӨР БАРАА, АЖИЛ,
ҮЙЛЧИЛГЭЭ ХУДАЛДАН АВАХ ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

“1 дүгээр зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараахь хэсэг, заалтыг нэмсүгэй:

1/5 дугаар зүйлийн 5.1.24 дэх заалт:

“5.1.24.Хамгийн сайн тендер гэж чанар, үнэлгээний харьцуулалтаар хамгийн өндөр оноо бүхий тендерийг;”

2/5 дугаар зүйлийн 5.1.25 дахь заалт:

“5.1.25.Худалдан авах ажиллагааны цахим систем гэж цахим програм хангамжийг ашиглан худалдан авах ажиллагааг төлөвлөх, зохион байгуулах, тайлагнах, хяналт тавих цогц үйл ажиллагаа, мэдээллийн тогтолцоог.”

3/9 дүгээр зүйлийн 9.4 дэх хэсэг:

“9.4.Хэрэглээний үнийн индекс 10-аас дээш хувиар өөрчлөгдөх тухай бүр энэ хуулийн 9.2 дахь хэсэгт заасан төсөвт өртгийн доод хязгаарыг Засгийн газрын саналыг үндэслэн Улсын Их Хурал шинэчлэн тогтооно.”

4/10¹ дүгээр зүйлийн 10¹.4 дэх хэсэг:

“10¹.4.Засгийн газар дотоодын үйлдвэрлэлээс худалдан авах барааны жагсаалтыг баталсан тогтоолын хэрэгжилт, үр дүнд уил бүр үнэлгээ, шинжилгээ хийж, шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлтийг тухай бүр оруулна.”

5/28 дугаар зүйлийн 28.17 дахь хэсэг:

“28.17.Дараахь тохиолдолд оролцогчийн тендерээс татгалзана.

28.17.1.Тендерт оролцогч нь энэ хуулийн 28.14.3-т зааснаар захиалагчаас тогтоосон жишиг техникийн тодорхойлолтын дагуу өөрийн тендерт өөрчлөлт оруулах боломжгүй гэдгээ мэдэгдсэн бол;

28.17.2.Тендерт оролцогчийн тендерийн үнэ захиалагчийн тооцсон төсөвт өртгөөс 5-аас дээш хувиар хэтэрсэн;

28.17.3.Энэ хуулийн 30.2 дахь хэсэгт заасан хэлэлцээ амжилтгүй болсон;

28.17.4.Тендер шалгаруулалтад үнийг урьдчилан тохиролцож оролцсон;

28.17.5.Өрсөлдөгчөө тендер шалгаруулалтын бодит нөхцлөөс төөрөгдүүлсэн, тэдэнд дарамт шахалт үзүүлсэн нь шүүх, эрх бүхий байгууллагаас тогтоогдсон бол;

28.17.6.Тендерийн баталгаа шаардсан нөхцөлд түүнийг ирүүлээгүй эсхүл ирүүлсэн тендерийн баталгаа нь энэ хуульд заасан шаардлагыг хангаагүй бол.”

6/28 дугаар зүйлийн 28.7.6 дахь заалт:

“28.7.6.Тендерийн чанар ба үнэлгээг тус бүр 50 оноогоор үнэлж, онооны нийлбэр дүнгээр тендерийн нийт оноог гаргана.”

7/34 дүгээр зүйлийн 34.1.10 дахь хэсэг:

“34.1.10.Ерөнхий гэрээ байгуулж дотоодын үйлдвэрийн чанар, стандартын шаардлага хангасан барааг худалдан авч хэрэглэсэн захиалагч тухайн барааг үргэлжлүүлэн худалдан авах хүсэлтээ ирүүлсэн тохиолдолд байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааны хэрэгцээ, шаардлага, худалдах, худалдан авах гэрээний үүргийн биелэлт, үр дүн болон барааны гарал үүсэл, чанар, стандартын үзүүлэлтийн холбогдох нотолгоо баримтыг үндэслэн төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага зөвшөөрсөн.”

2 дугаар зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсгийн “Энэ хуулийн” гэсний дараа 10.1.6-д заасан этгээдийн тендерийн инновацийн бүтээгдэхүүний үнийг 25 хувиар” гэж, 10 дугаар зүйлийн 10.3 дахь хэсгийн “10.1.4” гэсний дараа “10.1.6” гэж, 10 дугаар зүйлийн 10.4 дэх хэсгийн “10.1.4” гэсний дараа “10.1.6” гэж, 28 дугаар зүйлийн 28.3 дахь хэсгийн “тендерийн” гэсний дараа “чанар ба” гэж, 30 дугаар зүйлийн 30.1.1 дэх заалтын “ирээгүй” гэсний дараа “энэ хуулийн 28.17-д заасан үндэслэл байгаа бол захиалагч бүх тендерээс татгалзана” гэж тус тус нэмсүгэй.

3 дугаар зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дараахь хэсэг, заалтыг доор дурдсанаар өөрчлөн найруулсугай.

1/9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэг:

“9.2.Гадаадын этгээдийг оролцуулж болох тендерийн төсөвт өртгийн доод хязгаарыг Улсын Их Хурал тогтооно.”

2/14 дүгээр зүйлийн 14.3 дахь хэсэг:

“14.3.Тендерт оролцогч энэ хуулийн 14.1-д заасан нөхцөл байдал үүсээгүй болохыг Монгол Улсын, эсхүл үүсгэн байгуулагдсан улсын дараахь баримт бичгээр нотолж болно.”

3/21 дүгээр зүйлийн 21.3 дахь хэсэг:

"21.3.Энэ хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 9.2 дахь хэсэгт заасан этгээдийн тендерийн урилгыг олон улсын худалдаанд өргөн хэрэглэгддэг хэл дээр гардаг хэвлэл, мэдээллийн хэрэгслээр мэдээлнэ."

4/22 дугаар зүйлийн 22.2 дэх хэсэг:

"22.2.Захиалагч тендерийн баримт бичгийн үнийг тендер зохион байгуулах үйл ажиллагааны бодит зардлыг үндэслэн тогтоож тендерт оролцохыг сонирхсон этгээдэд уг үнээр саадгүй худалдана."

5/28 дугаар зүйлийн 28.7.3 дахь заалт:

"28.7.3.Шаардлага хангасан бүх тендерийг чанар ба үнэлгээний харьцуулалтаар үнэлж, бага оноотойгоос их оноотой руу эрэмбэлэн хамгийн өндөр оноо бүхий тендерийг "Хамгийн сайн" үнэлэгдсэн тендер гэж үзэн шалгаруулна."

6/47 дугаар зүйлийн 47.5 дахь хэсэг:

"47.5.Энэ хуулийн 47.4 дэх хэсэгт заасан үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүнд орох иргэний мэдээллийн нэгдсэн санг бүрдүүлэх, нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, үнэлгээний хорооны бүрэлдэхүүнд томилох, тэднийг төрийн зардлаар мэргэшүүлж сургах болон ажиллах журмыг төсвийн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүн батална."

7/55 дугаар зүйлийн 55.2 дахь хэсэг

"55.2.Төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага болон Шударга өрсөлдөөн, хэрэглэгчийн төлөө газар энэ хуулийн 55.1 дэх хэсэгт заасан гомдлыг хүлээн авсан өдрөөс хойш 14 хоногт багтаан хянан шийдвэрлэнэ. Шийдвэрлэж хариу өгсөн асуудлаар тендерт оролцогч дахин гомдол гаргасан тохиолдолд хүлээн авахаас татгалзана."

4 дүгээр зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 10 дугаар зүйлийн 10.2 дахь хэсгийн 10 хувиар" гэснийг "20 хувиар" гэж, "7,5 хувиар" гэснийг "15 хувиар" гэж тус тус өөрчилсүгэй.

5 дугаар зүйл.Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.6 дахь хэсэг, 3.7 дахь хэсэг, 3.8 дахь хэсэг, 28 дугаар зүйлийн 28.7.4 дэх заалт, 28.7.5 дахь заалт, 30 дугаар зүйлийн 30.1.2 дахь заалт, 30.1.3 дахь заалт, 30.1.4 дэх заалтыг тус тус хүчингүй болсонд тооцсугай.